

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ILLYÉS GYULA KAR PEDAGÓGUSKÉPZŐ INTÉZET
TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT 2012

PSZICHOLÓGIA A 20. SZÁZAD ÉPÍTÉSZETÉBEN

Tóth Beatrix

Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar
Pedagógusképző Intézet
Környezetkultúra BA szak II. évfolyam

Témavezető: dr. Gaál Sarolta Eszter, egyetemi tanársegéd, szakfelelős
helyettes, PTE Pedagógusképző Intézet, Környezetkultúra BA szak

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	3
2. RÉSZLETES VIZSGÁLATOK	
TÉMAFELVEZETÉS	4
I. MEMENTO _ Emlékhelyek és -múzeumok pszichológiai hatása	5
- Daniel Libeskind, Berlini Zsidó Múzeum	
- Daniel Libeskind, Felix Nussbaum emlékház	
- Peter Zumthor, Klaus testvér kápolna	
II. SZAKRÁLIS ÉPÍTÉSZELET _ Vallási épületek pszichológiai hatása	11
- Le Corbusier, Ronchamp kápolna	
- Tadao Ando, Templom a vízen	
- Tadao Ando, Fény temploma	
III. SZÓRAKOZTATÁS _ Szabadidő központok pszichológiai hatása a vásárlókra	17
- Bevásárló központok, Disneyland, Las Vegas-i kaszinók	
IV. LAKÓÉPÜLETEK _ Lakóépületek, mint az optimális élettér pszichológiai hatása a benne élőkre	21
<i>V. SPORT _ Sportlétesítmények pszichológiai hatása</i>	
3. KÖVETKEZTETÉS	22
4. FELHASZNÁLT IRODALOM	

Bevezetés

Az építészet gyakran szándéktól függetlenül, vagy szándékosan képes létrehozni épületek és emberek között kibontakozó, rendkívül intenzív érzelmi hatásokat.

Az építészet egyik feladata, hogy „az ember léte és aktivitása számára megfelelő belső teret állítson elő”. (Mezei 1996:105)

A téma fontossága a mindennapjainkban jelen van. Mi, emberek épített környezetben éljük le mindennapjainkat, a környezetünk pedig fő befolyásoló tényezőként hat a hangulatunkra, az érzelmeinkre, vagy akár a személyiségünk alakulására is. A feltevést taglalván, az építészet által szándékosan tudjuk irányítani az érzelmeinket, ez pedig hozzájárul az életünkhöz.

A fizikai környezet a viselkedés folyamatában az ember egyenrangú társa, partnere , amely a belső lélektani folyamatokkal együtt, azokkal kölcsönhatásban (tranzakcióban) vesz részt a viselkedés folyamatában.(1) A hosszú idejű térhasználat például magával vonja, hogy a személy az immár térként megélt helyhez jellegzetes, hosszantartó érzelmi kötődést fejleszt ki (Tuan 1974). Ilyen például az otthon is, vagy a munkahely. De vajon hosszabb idejű térhasználat nélkül, egy látogatás alkalmával is kialakítható ilyen érzelmi viszony az épített környezettel, lehet fokozni direkt módon egy tér hatását különféle érzelmi irányba? Kutatásommal többek között erre is próbálok választ találni. Az építészet egyik feladata, hogy „az ember létére és aktivitása számára megfelelő belső teret állítson elő”. A környezeti tárgyak, elemek előállítási technikájuk, anyaguk stb.. révén is tájékoztatnak gibsoni értelemben vett affordanciáikról: másképpen viselkedünk (és más élményekre teszünk szert) egy üveg-, egy vasbeton vagy egy faépületben (Wright 1970, Pogány 1976, Sadalla- Sheets 1993). Proshansky és munkatársai szerint az építészeti környezetek meghatározható és jellegzetes viselkedésmódokat és – mintázatokat indukálnak: az épített környezet és a viselkedés közötti kölcsönkapcsolat/ tranzakció tartós és erős, hosszú időn keresztül viszonylag állandó marad, még akkor is, ha a helyszínen változnak az emberek. A fizikai környezet a viselkedés folyamatában az ember egyenrangú társa az érzelmekkel kombinálva. Építészeti csoportokra bontva ilyen például az emlékmúzeumok, a szakrális épületek, a szórakozató központok, lakóépületek.

Minden vissza eredeztethető az ókorra, őskorra, ilyen a dolgozatomban esetében például az olimpiai játékok, egyéb ókori sport tevékenységek. Ebben a példában nem feltétlenül az épület a lényeg, hanem a környezet pszichológia hatása, az adrenalin, a közönség hatása a sportolókra. Minden csoport építészeti példájánál, ismertetem az épület építészeti szempontból, ezzel vezetem fel az épület lehetséges hatásait az emberekre.

Több kérdés felmerül:

Megközelíthető-e a fizikai környezet, az épített tér pszichológiai szemlélettel, módszerekkel?

Lehetséges az ember érzelmeinek szándékos manipulálása az épített környezet által?

Kutatásommal, többek közt ezekre a kérdésekre keresem a lehetséges válaszokat.

TÉMAFELVEZETÉS

A történeti építészet legjelentősebb alkotásai minden korban a szakrális épületek, a templomok voltak. A közel kétezer éves keresztény kultúra mind Európában, mind a többi földrészen a templomépítészet változatos gazdagságát teremtette meg: egy-egy stíluskorszakra a legjellemzőbb alkotás az „Isten háza”. Az idő és a földrajzi hely függvényében igen különfélék ezek az épületek, nemcsak stílusban, de elrendezésükben, térkapcsolataikban is. Még az építészetben valamennyire tájékozott ember is sokszor értetlenül áll e sokféleségek előtt. S ezt a bizonytalanságot csak fokozza, hogy az elmúlt évtizedben a szemünk láttára játszódott le jelentős változás éppen a legnagyobb számban előforduló, így legközismertebb katolikus templomok belső tereiben. Egy épület alaposabb megértésének a kulcsa az épület funkciójának az ismerete. A lakók száma, összetétele, foglalkozása, egy-egy szokása egy lakásra éppen úgy rányomja a bélyegét, mint egy ipari területre a benne végzett technológia. A szakrális épületeknél ez a „technológia”, meghatározó funkció a liturgia illetve az adott épületben végett szertartások összessége. Ezeket a követelményeket veszik figyelembe tervezésnél, ezekre törekednek az alakításakor. A „liturgia” a szó szerinti értelmezésében (létion, ergon) annyit jelent, mint „közjóra irányuló munka”: a papság és a hívek istentiszteleti cselekménye. Ennek építészeti kerete a templom, vagy az egyéb szakrális célú épület. Így a különböző keresztény liturgiák kialakulása, történeti változásra eredményezte a különböző templomtípusok, liturgikus terek létrejöttét.

I. MEMENTO

Emlékhelyek és -múzeumok pszichológiai hatása

Daniel Libeskind, Berli Zsidó Múzeum 1999 (2.ábra)

1988-ban, negyedszázados vita után építészeti tervpályázatot írtak ki a Berlin Múzeum bővítésére, a városi zsidó közösség történetének bemutatására, amelyen Daniel Libeskind terve lett a nyertes pályamű. Libeskind az épületet Schönberg Mózes és Áron cím befejezetlen operájához készített zenei szöveginterpretációnak tartja, az építészet formajegyeire átírt zenének. Alapkonceptiójának másik fontos eleme Walter Benjamin Egyirányú utca(13) című műve, amely apokaliptikus városkalauzként utat mutat Berlin irracionális várostérképéhez. A terv három fő gondolat köré épült. Először is Berlin történetét lehetetlen megérteni a berlini zsidóság, a város életében játszott hatalmas intellektuális és kulturális szerepének megértése nélkül. Szükségszerű volt a Holocaust fizikai és szellemi jelentésének bevonása. Berlin városának emlékezetébe és lelkiismeretébe. Valamint Berlin és Európa jövője csak a zsidó élet hiányának, a helyébe lépő űr jelenvalóságának felismerésével és elfogadásával képzelhető el. (I. 1)

2. ábra Berli Zsidó Múzeum felülnézet

A tervező által megalkotott töréses épületforma (törött Dávid csillag) a holocaust által a zsidóságban okozott törést jelképezi. A múzeum megközelítése a régi épületen keresztül

a földalatti alagúton lehetséges. Három egymást keresztező irányra szerveződik. Az első zsákutcába, a Holocaust múzeumba (a teljesen üres, három emelet magas betonfalakkal körülvett, fűtetlen, csak a keskeny ablakokon át beszűrődő fénnel megvilágított toronyba hatalmas, nehéz vaskapun keresztül lépünk be) torkollik. A második az emigrációban élő zsidóságot reprezentáló külső kertbe, a harmadik a Berlin és a zsidó múzeum kiállító szintjére vezet. Ezeken a folyosókon csak néhány vitrint lehet látni, többnyire személyes tárgyakkal – például Moses Mendelssohn szemüvegét, vagy Walter Benjamin pénztárcáját, Ludwig Simon vulkánfiber bőröndjét, porceláncsészéjét, családi fotókat. E három tengelyt egy központi üres tengely szeli át - megközelíthetetlen térként. Ezt az üres teret a múzeum különböző pontjait összekötő hidak szelik át, falait a meghalt zsidó polgárok nevei borítják. A látogató a múzeum tereit végigjárva tapasztalja meg azok hiányát, akiknek csak a neve maradt fenn. Az új épület térszín alatt kapcsolódik a meglévő Berlin múzeumhoz, a két épület integritása így megmarad. Az épület az éles szegélyeivel és hegyes szögeivel nem illeszkedik a környezetéhez. A felszínen autonóm épület méretével, felszabdalt formájával, a néhol mélyen bevágott, néhol felhasított cinkburkolatával elválik a környezettől.

Bár a homlokzatok semmiféle hasonlóságot nem mutatnak, a program mindennél erősebb szálakkal köti őket össze. Libeskind szavaival: „Az épület egy nem látható, nem létező középpont köré szerveződik. Ez a „nem látható” az azóta fizikailag megsemmisült berlini örökség egykori gazdagsága.” (Libeskind 1999)

Libeskind a kiállító terek között ürességet, semmivel terített tereket hozott létre, (3.,4. ábra) amelyek lecsupaszított, nyers, szürke, betonfelületű, szabálytalan ferde alakú dekonstruktív egységei az idő és a tér felbomlásának üzenetét közvetíti. A folyosó egyre emelkedik, mutatja az út nehézségét az emigrációba. Az egyre alacsonyodó alagút végén napfény látszik, kijutunk egy ferdén fekvő térségbe negyvenkilenc négyzetes, zömök betonsírkővel, melyek a függőlegestől eldőlnék.

3. ábra A Zsidó-múzeum lépcsősora

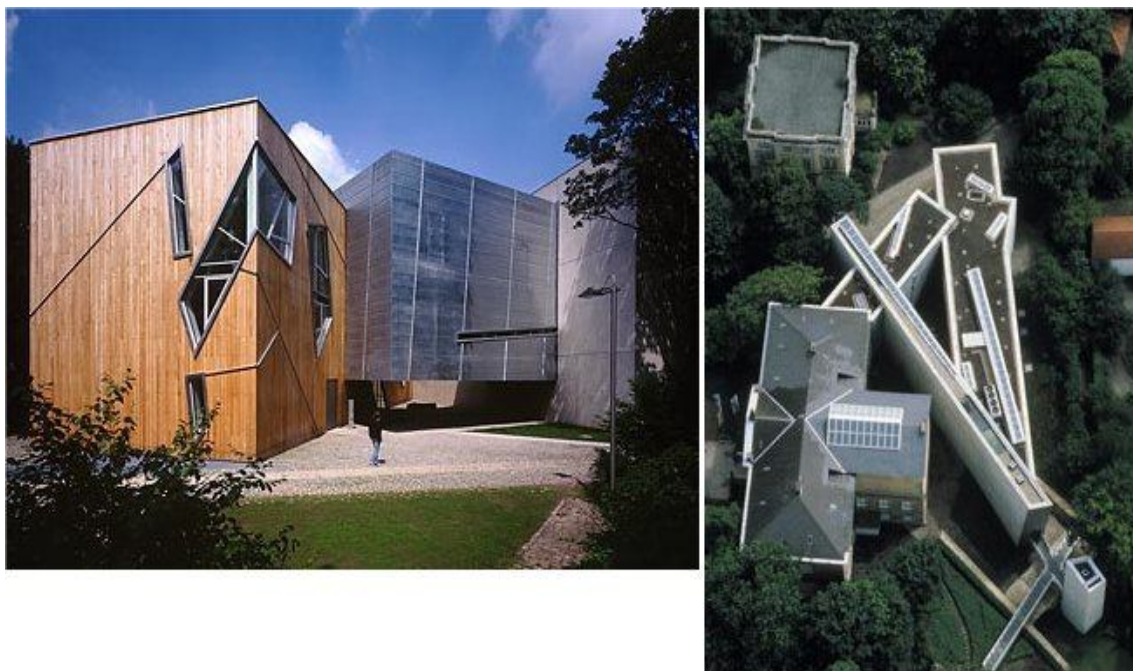
4. ábra Lehullott falevelek installációja

A kert együttesben is a bizonytalanság-érzés keltése volt a cél.(4.ábra) Ezt különböző eszközökkel teszik lehetővé, például a talajlejtéssel (10 fokos lejtésű), labirintus-szerű folyosókkal, se eleje-se vége utakkal. (I.2) 7x7 szigorú sorba rendezett szögletes betonoszlopok közé lépve a „talaját vesztett emigráns helyébe képzelheti magát a látogató, aki a külvilágot kitakaró betonmellvéd miatt elveszetten bolyong a kővel kirakott, keskeny ösvényen, Az érzelmi azonosulást az alagsor nyomasztó tere készíti elő. A kert oszlopai közti szűkös és bizonytalan tér szédülést, klausztrofóbiát, enyhe pánikérzést kelt a látogatókon. 48 oszlopot berlini földdel (a számmal 1948-ra, Izrael függetlenségének évére utal), a 49.-et jeruzsálemi földdel töltötték meg. A hat méter magas betonoszlopok tetejébe ültetett, szinte elérhetetlen magasságba lebegő olajfűzek zöld ligete a vágyakozást, a remény földjét jelképezi. A Berlini Zsidó Múzeum teljes egészében, minden részletével együtt a zsidó történelem komplex fogalmát testesíti meg, foglalja magába. Az előbbieken felsorolt alátámasztások bizonyítják, hogy képes egy épület manipulatív tényezőként hatni az ember érzelmeire.

5. ábra Berlini Zsidó Múzeum, kertegyüttes

Daniel Libeskind, Felix Nussbaum emlékház , Osnabrück 1999

6. ábra Felix Nussbaum emlékház, külső, felülnézet

Az osnabrücker Felix Nussbaum-ház tervezésének lehetőségét Libeskind pályázati úton, 1995-ben nyerte el és az 1999-es átadás után tizenkét évvel kibővítette az épületegyüttest egy új szárnnal. A Berlieni Zsidó Múzeumhoz hasonlóan a rasszizmus és a másság iránti türelmetlenség veszélyeire hívja fel a figyelmet, ennek állít emléket. Átérezhető a névadója tragikus sorsa, bizonytalanság, elveszettség keltés.

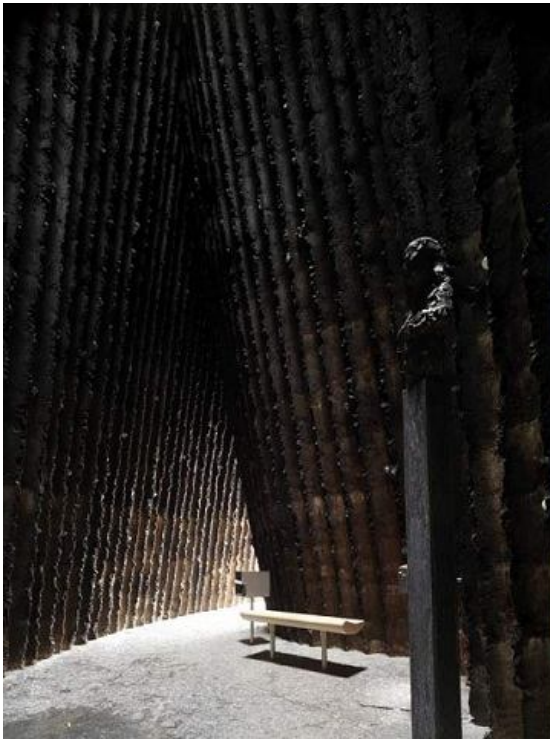

7. ábra Felix Nussbaum emlékház belsőtere

Hasonló eszközökkel, mint a zsidó múzeumnál, zezugos, labirintus-szerű terek, finoman megdöntött padló, aszimmetrikus falak. Sokszögletű acélszerkezettel kiemelt, megtört ablakok pedig külső és belső tér közötti interakciót eredményeznek. Az eredeti épületegyüttes külső burkolatai is Felix életszakaszaira utalnak, a Nussbaum Ház felborítása védett gyermekkorát, a Nussbaum folyosó betonszerkezet száműzetését, a cinekkel borított Nussbaum Híd pedig auschwitzi erőszakos halálát idézik. Az anyagok ridegsége érződik, ami által hűvös rideg hangulata van a belső tereknek. A beton és a vas gyakori használata is felfedezhető.

Mindezt fokozza a megtört fényekkel, ami hozzájárul az épület üresség érzéséhez. A Berliini múzeumhoz hasonlóan az építész vissza tudta adni az épület lényegi fontosságát.

Peter Zumthor, Klaus testvér kápolnája, Mechernich, Wacherndorf

8. ábra Klaus kápolnája, belsőtér

9. ábra Klaus kápolnája, épület külső

A kápolna Kölntől kb. 40 km-re található, egy magánfarmon. (I.3) A Scheidtweiler házaspár a falu határában lévő földjén kápolnát kívánt emelni védőszentjüknek, Klaus testvérnek: ősi népi hagyományt követve patrónust kerestek munkájuk védelmére. A kápolna építését olyan emberre kívánták bízni, aki számára az alkotás és a teremtés fogalma összefonódik az építészetben. Peter Zumthor nyolc évig foglalkozott a kápolna terveivel majd megépítésével. Zumthor a tervezés gondolati folyamatát összekapcsolta a tárgy létrejöttének fizikai valóságával. A kápolna egy komplex alkotás része, ahol az anyag kiválasztása, az alkalmazott építéstechnológia, az építési folyamat cselekményelemei, az építők kétkezi munkája és a szellemi tartalom egységben jön létre. Az egyes „alkotóelemek feltételezhetnék is a másikat, egymásra épülésük lehetne következmény is, de csakis az alkotói akarat hozhatta össze együttállásukat. Építésének különleges a technológiája. A falakat úgy formálták meg, hogy egymásnak támasztott farönkökből alakították a zsaluzást, amely közé vasbetont öntöttek, majd a belső zsaluzást kiégették. (I.2)

Az épületet nem zárták le ablakkal, a nyílás a tetőszerkezetben nemcsak a fényt, hanem az esőt, havat, szelet is beengedi, ilyen puritán formában utalva egy szent életű ember életére. Míg a belső tér különösen sötét, a bejövő fény a padló ólomfelületén tükröződik, a beáramló fény a reménysugár a sötétségben. A kápolna maga az ég és föld találkozásának megtestesítője.

10. ábra Klaus kápolna, belső tér

II. SZAKRÁLIS ÉPÍTÉSZET

Vallási épületek pszichológiai hatása

Istár kapu

Az Istár-kapu a belsővárosi Marduk-templomtól (Észagíla) a külső negyedben fekvő Akítu-templomig nyúló, „amelyen az ellenség nem juthat át” nevet viselő felvonulási úton feküdt. A felvonulási út falait a hasonló módon kialakított, Istárt jelképező oroszlánok díszítették. Az Istár-kapu a város északi bejáratául szolgált. Istár a babiloniak számára az Ég úrnője volt, a szerelem és termékenység istennője, egyben a hadsereg védelmezője. A kapuknak nemcsak védelmi, hanem szellemi jelentőségük is volt a babiloniak számára. A babiloni asztrológusok határozták meg a királyoknak azt, hogy melyik kaput kell használniuk ahhoz, hogy szerencsés legyen útjuk.

11. ábra Istár kapu, Babilonia

Le Corbusier – Ronchamp-i zarándok kápolna, Franciaország, 1955

12. ábra Ronchamp-i kápolna, épület külső

A második világháború idején elpusztult, régebbi templom helyén, a megmaradt kövek felhasználásával épült, részben falazott, részben vasbeton szerkezettel.(I.3) A szabad vonalvezetésű, íves határfalak sejtelmes hatású, félhomályban úszó teret zárnak körül. (12.ábra) Felvetül a kérdés hogy vajon formai szempontból, az épület karakterét tekintve asszociálható a dolmenre?!

A **dolmenek** (szintén kelta szóból) leginkább asztalokhoz hasonlító építmények, három, négy vagy több lábra helyezett széles kőlapból épülnek fel. Valószínűleg temetkezési helyek voltak, amit az mutat, hogy néha a mind a négy oldalán kőlapok zárják le. A dolmen az építészet történetében jelentős állomás volt. Ekkor jutott odáig az ember, hogy anyag feltornyozásával teret határoljon el. A dolmen belső tere volt az őس lelkének titokzatos tartózkodási helye, s gyakran a falakba vágott kis kerek nyílásokkal összeköttetést teremtettek a belső tér és a külvilág között. Mesterséges barlangokként az ember legősibb lakóhelyét, a barlangot szimbolizálták. A dolmenek keletkezésének magyarázata, hogy egy keletről származó, viszonylag fejlett hajózási ismeretekkel rendelkező nép érkezett a mai Spanyolországban lévő Los Millaresbe. Erről a népről semmi bizonyosat nem lehet tudni, csak azt, hogy biztosan hajóval érkeztek, telepeik mindenütt a tengerparton létesültek. Ettől a néptől vették át az ősi Nyugat-Európa lakosai a temetkezési kultuszt, de technikai ismeretek híján csak utánozni voltak

képesek a számukra új kultúrát. A dolmen egy fejlett építészetet látott archaikus társadalom alkotása.(I.8)

13. ábra Dolmen, Anglia

A fehérén világító falak, a legömbölyített tetejű tornyok konstellációja egy város képzetes sűrítménye. Innen eredeztethető formáinak sűrűn tagolt jellege. Vasbeton-lemez tető ível át,

A belépés helyétől indított “erődfal” a végén ívben kihajolva szinte túlfut az épületen. Lendülete az egész tömeget magával mozdítja.

14. ábra Ronchamp-i kápolna déli fal, belsőtér

A hajóra emlékeztető kápolna Noé Araráton megfeneklett bárkáját idézi fel. (11.ábra)
A vaskos déli fal egytől egyig különböző formájú és színű nyílásai, a rajta beáradó sejtelmes fénnel, a föld színről színre ?? különböző lényeit idézik, akiknek a bárka az özönvíz idejére menedéket biztosított.

Tadao Ando, Templom a vízen, Japán, 1991

15. ábra Templom a vízen, épület külső

Az építész összeköti a külső és a belső teret.(12.ábra) Japán vallása, a buddhizmus szemlélete is erősen kötődik a természethez, ezért kap az építmény egy igen szuggesztív jelleget azáltal, hogy elmossa a határokat természet és az emberi kéz által létrehozott építmény között.(I.4)

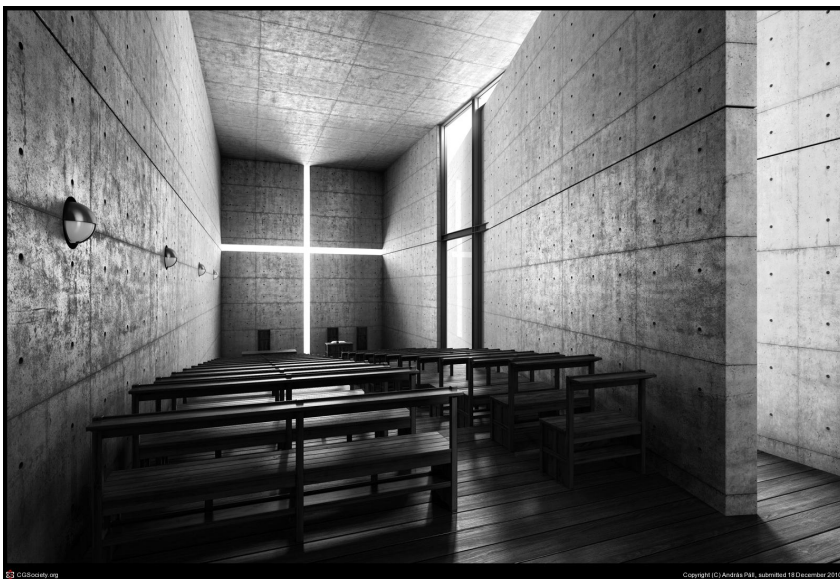
16. ábra Templom a vízen, belsőtér

A keresztet az épületen kívül, az oltár mögé vízbe helyezte, míg a látogató az épület belsejéből kitekintve szinte nem érzékeli az elválasztó határt a külső belső tér között.

Egybe mosódott határ az építészet és a természet között. (13.ábra)

Letisztultság, nyugalom, üresség, természet közelség érzését hivatott kelteni.

Tadao Ando, Fény temploma, 1989

17. ábra Fény temploma, belső tér

A finom belső homályt megtöri az oltár mögötti kereszt alakú nyílás.(I.4) Bejut a fény és szimbolikus formát kap, tisztítókereszt tartalommal. Egy újabb természeti elem, mint térformáló erő az építészetben.(14.ábra) A kontraszt a déli tájolás miatt még elemibb: a keskeny ablaksávok, melyek az oltárfalat oldalfaltól oldalfalig és mennyezettől padozatig metszik négy részre, tűző fénysávokat vetnek a csatlakozó felületekre. A fénykereszt beúszik a betonszürke síkokra, a fekete padozatra és a deszkákból rótt feketére festett bútorzatra.

18. ábra Fény temploma, épület külső

A falak és a határoló felületek homogenitásuk által elvesztik súlyukat, az általuk közrezárt tér válik hangsúlyossá. A keresztény szakrális tér szellemisége a távol-keleti összetett kulturális hagyomány közvetítőjévé válik – ahol az ember, a természet és a materiális valóságon túli lényegi tartalom találkozik.

19. ábra A Fény temploma építészeti modellje

III. SZÓRAKOZTATÓ KÖZPONTOK

Szabadidőközpontok pszichológiai hatása a vásárlókra

TÉMAFELVETÉS

Megállapíthatjuk, hogy a legújabb kor embere üzlet-katedrálisokat épít, ahová ha belép, önmagát is egy óriásreklám részének érezheti. A dómokhoz hasonlóan ezek a katedrálisok is emberi szükségleteket elégítenek ki, olyanokat, amelyek velünk születtek.

Alig vitatható, hogy a kereskedelem, a csere lebonyolítása, a szükségletek vásárolt termékekkel és szolgáltatásokkal való kielégítése már egyáltalán nem hasonlít még az egy emberöltővel ezelőtti lehetőségekhez, módokhoz vagy esélyekhez sem, hát még a régebbiekhez.

Nem túlzás azt állítani, hogy az áruértékesítés forradalma, amely a 20. század első harmadában új szakaszhoz érkezett, mára permanens formát öltött. Az egyre nagyobb alapterületű szuper- és hipermarketek, áruházak, a többféle szolgáltatást kínáló üzletláncok, a bevásárlóközpontok és a virtuális áruházak nagyobb alkalmazkodást kívánnak a ma vállalkozóitól, mint a tömegtermelés hajnalán megjelent szaküzletek és lokális áruházak. Az alkalmazkodás kényszer és nem kerülhető meg. Alig 2–3 évvel ezelőtt a legjobb szakemberek is csak gyanították a mára valósággá lett változásokat, azt a tényt, hogy az elektronika szülte új környezet milyen paradigmaváltozással jár, s nemcsak a szigorúan vett marketingben, innovációban, kereskedelemben vagy versenyfeltételekben

Bevásárló központok

20. ábra Mammut bevásárló központ, Budapest

Az egyszerű feladatnak tekintett vásárlások akár sima beszerzésnek tekinthetők, amikor a vevő előre elkészített listával lép be a boltba, rutinszerűen választ, és motivációja a minél gyorsabb és egyszerűbb lebonyolítás. Számos szituációban jellemző az ilyen vásárlási magatartás, például:

- a választás és a döntés egyszerűsége, a szokásos márka beszerzése,
- a gyors lebonyolítás igénye, az önkiszolgálás előnyben részesítése,
- a nagy alapterületű szuper- és hipermarketek nyújtotta előnyök kihasználása
- a vásárolt termék ára miatti alacsony kockázat,
- a termék jelentéktelensége a vásárló fogyasztásában.

A vásárlási szokások sokrétű lelki, társadalmi és szimbolikus tényezők állandóan változó, differenciált értékeket alkotó szintetikus hatását tükrözik.

A bevásárlóközpontok hódítása a hazai és más országok lakosai körében végzett kutatások megállapításai szerint annak köszönhető, hogy:

- a nyújtott kényelem, környezet, hangulat, kultúrafüggetlen igény a ma embere számára,
- a felértékelődött időt és kikapcsolódási igényt minden szempont-

ból szolgálni képes,

- a fiatal generációk számossága szinte minden fejlett országban csökken,
- élénkül a migráció, amely a más kultúrákból érkezők asszimilációját követeli meg, s ebben az ismerős pláza-környezet sok segítséget ad.

A vásárlókönyezet globális jellemzői fontosak a látogatók térpreferenciáiban: ilyenek például a gondos karbantartás, a szervezethez, a sötét és a fények egyensúlya, a biztonság, a védettség, a mennyiségileg és minőségileg kielégítő információ, a fedettség, az egységesség, a gyalogos közlekedési lehetőségek, a külső-belső térkapcsolatok (ablakelhelyezés), a speciális aktivitások, az intimitás lehetősége és a tisztaság.(1)

Ezekkel az eszközökkel - amelyek a vásárlók igényeit kielégítik - teremthető meg a plázákban az egységesség. (20.ábra)

Lényeges azonban: attól függően, hogy a látogatók fejében a bevásárlóközpont milyen célra definiált (egyféle célra, pl. csak bevásárlásra, sokféle célra vagy éppen „laza” célra, amilyen a később tárgyalt csellengés), nagyon eltérhet a plázáról kialakított mentális reprezentáció.

Úgy tűnik, a használó térértékelése szempontjából nem a bevásárlóközpont egészes sajátságai a legfontosabbak, hanem a közvetlen vásárlási területé. A bevásárlóközpontok manapság egyre inkább átveszik más, korábban létező találkahelyek, kulturális központok funkcióját. A bevásárlóközpontok építetői, építészei szerint **a plázák újfajta közösségi együttlétre alkalmas terek.** (I.5) Önálló tér, amelyben „városias” események történnek, azaz jellegzetes köztérfunkciókat is betölt..

21. ábra Mammut bevásárló központ, belsőtér

A csábító, profi módon kialakított tér-design arra biztatja a látogatókat, hogy érezzék otthon magukat. Távollétet nyújt a mindennapi rutinszerű cselekvésektől és a megszokott társas közegből. Gyönyörködtetés, a hely tulajdonságai (pl. hangok, fények, víz, növények és egyéb természeti elemek) megerőltetés, szellemi erőfeszítés nélkül lekötik az egyén figyelmét. A plázákban nagy a háttérzaj, sokféle szín, illat, fény keveredik, sok ember mozog, beszélget, vásárol, eszik, ez a sikerélmény vezet ahhoz, hogy a vásárló újra és újra visszalátogat.

Disneyland

22. ábra Disneyland, Florida

A kikapcsolódás érzését, élményét nyújtja az oda látogatóknak. A bevásárló központok stratégiájához hasonlóan a látogatók igényeinek megfelelően kialakított tér. A gyerekek a megcélzott „közönség”. (23.ábra) De a felnőttek számára is vonzó világ, újra élhetik a gyerekkor élményét.

23. ábra Disneyland, Florida

Las Vegas, Casino Royale

24. ábra Casino Royale, Las Vegas

A felnőtt emberek játékvilága. Különböző hatalmi jelképeket alkalmaznak építészetükben, például a szfinxek, piramisok, stb.. Ezzel is azt sugallva, hogy az ember „nyerhet, lehet több, mint aki”. Figyelem felkeltés az elsődleges cél, hogy vonzzák a látogatókat, színes fények, kirívó dekoráció, felirat csábítja a közönséget.

25. ábra Casino Royale, Las Vegas

IV LAKÓÉPÜLETEK

Mint az optimális élettér pszichológiai hatása a benne élőkre

Bizonyos környezettípusok kiemelt szerepet kapnak az életünkben, ilyen érzelmileg és kognitív szempontból kiemelt jelentőségű környezet az „otthon”(26.ábra) is. A saját tulajdonú házak kifejezik a tulajdonosok képességeit, tulajdonságait a többieknek, egyértelműen definiálják a csoporttagságot a tulajdonos és mások számára, megerősítik a szociális státuszt. A házak fajtája, struktúrájuk, stílusuk és tartalmuk, berendezésük egyfajta gesztusnyelvnek tekinthető.

26. ábra Lakótér belső fotó

A lakóépületeknek különböző típusai vannak (szabadon álló családi ház, ikerház, társasházak, csoportházak)

De funkcionális szempontból is elkülöníthető típusokat sorolhatunk fel. Ilyen például a szezonális vagy alkalmi lakóépületek. Mely összehasonlítva a családi házzal, ami mindennapi igényeink szempontjai alapján kialakított tér, más funkcióval rendelkezik.

V. SPORT _ Sportlétesítmények pszichológiai hatása

Sport az ókorban _ arénák, gladiátorharcok, az Olimpia

Az **olümpiai játékok** (görög betűkkel τὰ Ὀλύμπια) az ókori Görögországban jelen lévő atlétikai és vallási ünnep volt Zeusz tiszteletére az éliszi Olümpiában. *A szétszórtan élő görögöket összetartó erők közül az egyik legfontosabb az olimpia volt (a közös vallás mellett ez jelképezte legjobban Hellász kulturális egységét).*

- Az olimpiai helyszíne Olümpia volt (a Peloponnészoszi-félszigeten feküdt).
- Az ünnepi játékokat Zeusz tiszteletére rendezték.
- Vallási ünnepségek és sportversenyek is zajlottak.
- Az első ókori olimpia Kr. e. 776-ban volt.
- Minden negyedik évben megrendezték a játékokat, egészen Kr. u. 261-ig.
- *Fénykorát a Kr. e. 5-4. században élte.*

Az olimpiai játékok alatt általános béke (fegyvernagyugvás) volt.

- Csak görög származású, szabad férfiak és fiatal fiúk vehettek részt a versenyeken.
- A játékok kezdetekor a versenyzők esküt tettek a Zeusz-szobor előtt *(az ókori világ csodáinak egyike volt e szobor).*
- A résztvevők és a versenybírók is ügyeltek a versenyek szabályosságára, tisztaságára.
- *„Vagy győzelmi babér, vagy halál.” (Így imádkoztak az indulók. Nem a részvétel volt fontos, hanem a győzelem!)*
- Az olajágkoszorúval kitüntetett győztesek óriási tiszteletnek örvendtek. Több tízezer néző is jelen volt, de nők közöttük sem foglalhattak helyet.

A történeti források szerint a játékokat i. e. 776 és i. sz. 393 között négyévente tartották, összesen 292-t. Az olümpiai játékok a 4 eseményből álló pánhellén játékok részét képezték, amelyeket 2-4 évente rendeztek meg, és amelyek közül az olümpiai játékok voltak a legfontosabbak, a legnagyobb presztízűek.

Ezen játékokat négyévente rendezték. Az első olümpiai játékok megrendezésére i. e. 776-ban került sor. A görögök ezt az időpontot nevezték ki időszámításuk kezdetének, ebből láthatjuk a játékok iránt érzett tiszteletüket.

Az ókori görög olimpiát Olümpián rendezték meg, a versenyek stadionokban zajlottak le. Ezek nagy tömeg befogadására alkalmas helyek voltak. Az olimpiai játékok ideje alatt a háborúskodás szünetelt, amolyan „béke helyszínének” is tekinthető volt. A sportoló a saját városállamáért küzdött, hogy az istenek, akik mindig a győztesek felé fordítják tekintetüket, az állam mellé álljanak a későbbiekben. A győzelem volt a cél, a nagy tömeg adrenalint váltott ki a versenyzőkből, az adrenalin pedig fokozza a teljesítést, küzdeni akarást váltott ki a versenyzőkből.

Az első amfiteátrumszerű építményeket az ókori Róma gladiátorokat és vadállatokat felvonultató ünnepi játékainak kiszolgálására hozták létre. Ezen látványosságok rendezésére sem a fórum nem felelt meg - mivel ott a tömegben hátrébb állók nem láthattak jól - sem a cirkusz, a kocsiverseny helyszíne, mivel az túlságosan elnyújtott, ovális volt. Rómában az első állandó, kőből készült, sok néző befogadására alkalmas amfiteátrum a Colosseum volt.

27. ábra, Colosseum belső, Róma

Következtetés

A fizikai környezet a viselkedés folyamatában az ember egyenrangú társa az érzelmekkel kombinálva.

Több kérdés felmerül:

Megközelíthető-e a fizikai környezet, az épített tér pszichológiai szemlélettel, módszerekkel?

Lehetséges az ember érzelmeinek szándékos manipulálása az épített környezet által?

Kutatásommal többek közt ezekre a kérdésekre keresem a lehetséges válaszokat.

A dolgozatot több információval szándékozom bővíteni, egyes épületeknél, kik használják, mi a véleményük a helyi embereknek az adott épületről.

A lakóépületek témakört bővítem a különböző háztípusok és fajtái (éghajlatok, országok, kultúrák, benne élők összetétele, fiatal huszonéves, fiatal házaspár, nagy család, idős házaspár).

A kutatáshoz felhasznált szakirodalom

(1) Düll Andrea, A környezetpszichológia alapkérdései

Tapasztalati interjút készítettem oktatómmal, dr. Gaál Saroltával

Egyéb internetes blogokat, wikipédia:

(I.1)

http://berlin2010.blog.hu/2010/06/12/daniel_liebeskind_zsido_muzeum_berlin_1999

(I.2) <http://netlevel.netpeople.hu/cikk.php?c=227>

(I.3) <http://szakralis.wordpress.com/2007/03/07/zumthor-chapel/>

(I.4) http://www.rovart.com/hu/peter-zumthor_1317

(I.5) <http://bagyinszki.eu/archives/421>

(I.6) <http://japanfelderito.hu/tadao-ando-ptszete/>

(I.7) <http://mek.oszk.hu/09000/09087/09087.pdf>

(I.8) http://hu.wikipedia.org/wiki/Megalitikus_kult%C3%BAr%C3%A1k#Dolmenek

Valamint személyes gondolatmenetemet használtam fel.